

Επιχειρείν Deal

Το υδατικό πρόβλημα «δεσμεύει» με δραματικό τρόπο τις αναπτυξιακές προοπτικές της Θεσσαλίας

(Φάνης Γέμτος, Τασος Μπαρμπούτης)*

Τα νερά για την Θεσσαλία αποτελούσαν ανέκαθεν το καθοριστικό στοιχείο για την ασφάλεια της ζωής των κατοίκων και των περιουσιών τους, για την ισορροπία των οικοσυστημάτων της καθώς και για τις προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή μας. Παρά τις μεγάλες οικονομικές, τεχνολογικές αλλά και κοινωνικές αλλαγές που υπήρξαν στη χώρα μας, το πρόβλημα των υδάτων της Θεσσαλίας παραμένει άλυτο. Ειδικά κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, σε συνδυασμό με τις οξυμένες συνθήκες λόγω της κλιματικής κρίσης, η κατάσταση επιδεινώνεται με ταχείς ρυθμούς. Συνεχίζεται η ανεπαρκής έως καταστροφική διαχείριση των υδάτων, διατηρείται η κακή κατάσταση μεγάλου αριθμού υδάτινων οικοσυστημάτων, ενώ παραμένει ως κύριο χαρακτηριστικό το μόνιμως ελλειμματικό υδατικό ισοζύγιο στο ΥΔ Θεσσαλίας. Και όλα αυτά επιφέρουν επέκταση της ερημοποίησης, μείωση των αποθεμάτων «μπλέ» νερού, καταστροφικές - συχνά απαγορευτικές - συνθήκες στην παραγωγική διαδικασία, κατακόρυφη αύξηση της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας κατά τους θερινούς μήνες κ.α.

Είναι συνεπώς προφανές ότι ο πρωτογενής τομέας, ο μεταποιητικός τομέας, η κάλυψη των διατροφικών αναγκών και γενικά οι αναπτυξιακές προοπτικές της Θεσσαλίας επηρεάζονται καθοριστικά από την πραγματικότητα που βιώνουμε στον τομέα των υδάτων. Όσο δεν επιλύονται τα υδατικά προβλήματα η αγροτική παραγωγή λειτουργεί με δυσανάλογα υψηλό κόστος άρδευσης (μεγάλες ενεργειακές δαπάνες κλπ.) που επηρεάζονται αρνητικά τις τιμές και την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, καθελώνοντας ταυτόχρονα το εισόδημα των αγροτών στα επίπεδα των 250-300 ευρώ ανά στρ. (κατά μ. ο.), την ίδια ώρα που άλλες χώρες με παρόμοιες κλιματικές συνθήκες (πχ. Ισραήλ) χέουν κατακτήσει επίπεδα εισοδημάτων της τάξεως των 1.200 ευρώ. Επίσης η μη επίλυση του υδατικού περιορίζει την δυνατότητα αξιοποίησης προγραμμάτων που κατά καιρούς εμφανίζονται (πχ. ταμείο Ανάκαμψης), που θα μπορούσαν, υπό προϋποθέσεις, να οδηγήσουν τον πρωτογενή τομέα της Θεσσαλίας σε άλλο, πολύ υψηλότερο, επίπεδο. Επίσης περιορίζονται και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις, είτε λόγω διάβρωσης των εδαφών είτε λόγω του γεγονότος ότι καθίσταται ασύμφορη η καλλιέργειά τους. Εξάλλου δεν είναι τυχαίο που πολλοί αγρότες επιλέγουν την πώληση ή ενοίκιαση των ιδιοκτησιών τους για τοποθέτηση φωτοβολταϊκών, τα οποία πλέον «φωτρώνουν» με ταχείς ρυθμούς στον κάμφο. Και σε ένα τέτοιο οικονομικό τοπίο, γίνεται όλο και πιο δύσκολη η προσέλκυση νέων ανθρώπων στον πρωτογενή τομέα, η οποία (υποτίθεται) αποτελεί στόχο του ΥΠΑΑΤ.

Το Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων (ΥΠΕΝ- 2014), προβλέπει μεταξύ άλλων την ανάγκη υλοποίησης σημαντικών και κρίσιμης σημασίας ταμιευτήρων νερού περιμετρικά της Θεσσαλίας (Σκοπιά Φαρσάλων, Ελασσόνα, Νεοχώρι, Πύλη Τρικάλων, Μουζάκι κλπ.), που θα επιφέρουν σοβαρή ανακούφιση στους αρδευτές και θα μειώσουν το πέρασo των έλλειψων από τον υδατικό πόρο. Οι ταμιευτήρες αυτοί, πέραν των άλλων θα συγκρατούν τα νερά κατά την διάρκεια των πλημμυρών και δεν θα επιτρέπουν κατά την κρίσιμη στιγμή να προστίθενται μεγάλες μεταφερόμενες ποσότητες νερού από τα ημιορεινά, περιορίζοντας με τον τρόπο αυτό αποφασιστικά το μέγεθος των καταστροφών. Αυτονόητο είναι ότι, εάν επιτευχθεί η κατασκευή αυτών των έργων, θα περιοριστεί και η διασπίθιση ση. πρόσφορα ύδατος (ορεινών ή υπογείων) στην αποτάση των καταστροφών σε υποδομές και στις αποζημιώσεις πληγέντων.

η κοσότητα των 3.000 εκ. κ. μ. νερού, κή που απειλεί κυριολεκτικά με κατάρρευση τα υπόγεια υδατικά οικοσυστήματα.

Οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις «επιβάλλουν» την σταδιακή αποκατάσταση της ισορροπίας στα οικοσυστήματα, με τεχνητό εμπλουτισμό των υδροφορέων, μειώνοντας σταδιακά το έλλειμμα (έως την πλήρη αποκατάστασή τους) και αποκρούοντας τους κινδύνους υφαιλούμενης που απειλούν πολλές περιοχές.

Όλες αυτές οι διεργασίες επιφέρουν φυσικά και δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις εφόσον για την σταδιακή, επί πολλά έτη, διαδικασία αποκατάστασης αυτών των ελλειμμάτων, ένα σημαντικό μέρος των ταμιευμένων υδάτων (στον Αχελώο, αλλά και στους μικρότερους περιφερειακούς ταμιευτήρες), θα «δεσμεύεται» για οικολογικούς σκοπούς, καθυστερώντας σημαντικά την απόσβεση των προαναφερθέντων έργων.

Εάν όμως καθυστερήσει ακόμη περισσότερο η υλοποίηση αυτών των έργων, τα ελλείμματα θα εκτοξευτούν και οι οικονομικές επιπτώσεις θα αυξηθούν εκθετικά.

Το θέμα που περιγράψαμε μπορεί να αντιμετωπισθεί μεσοπρόθεσμα σε δύο κατευθύνσεις. Αφενός με την επίμονη εφαρμογή ενός προγράμματος εξοικονόμησης νερού, με στόχο την μείωση των καταναλώσεων στις αρδεύσεις τουλάχιστον κατά 15%, αφετέρου με την σταδιακή επαναπροσφοδότηση (εμπλουτισμό) νερού στους εξαντλημένους υδροφόρους, αξιοποιώντας συνδυαστικά όλες τις προσφερόμενες δυνατότητες ταμίευσης, είτε αυτές που προαναφέραμε στην λεκάνη Πηνειού, είτε (κυρίως) αυτήν της Συκιάς στην όμορη λεκάνη Αχελώου.

Ανάλογα θετικά αποτελέσματα θα επέλθουν και στην προστασία των επιφανειακών υδατικών οικοσυστημάτων (ποτάμια, λίμνες), τα οποία κάθε χρόνο κατά την αρδευτική περίοδο «στεγνώνουν», και καταστρέφεται το οικοσύστημα, το οποίο συμβαίνει μερικές φορές περισσότερο των βροχών. Και όλα αυτά εμφανίζονται επειδή τα πάντα υποτάσσονται, χωρίς εναλλακτική διέξοδο, στην κάλυψη των αναγκών της γεωργίας, ενώ οι καταστροφές που προκαλούνται καθιστούν τους αγρότες μας «θύτες» και «θύματα» ταυτόχρονα.

Συνεπώς, όσο επίμονα και συστηματικά αφεύουμε να επικεντρώσουμε την προσπάθειά μας στο σκέλος της ζήτησης, άλλο τόσο θα πρέπει να εξαντλήσουμε ΟΛΕΣ, χωρίς εξαιρέσεις, τις δυνατότητες που μας προσφέρονται στο σκέλος της προσφοράς.

Συνοπτικά, με τα έργα ταμίευσεων και μεταφορές επιφανειακών νερών θα μπορούσαμε να υποκαταστήσουμε ένα σημαντικό αριθμό γεωτρήσεων, να προστατεύσουμε το περιβάλλον μας, αποφεύγοντας με τον τρόπο αυτό να μειώσουμε αρδευόμενες παραγωγικές εκτάσεις, να φτωχοποιήσουμε χιλιάδες αγροτικά νοικοκυριά και, να ακυρώσουμε την διαμόρφωση συνθηκών μιας βιώσιμης και αποδοτικής Γεωργίας.

Σημαντικό είναι ακόμη και η προοπτική παραγωγής «πράσινης» ενέργειας μέσω της υδροηλεκτρικής αξιοποίησης των υδάτων του Ταμιευτήρα Συκιάς. Ειδικά στο έργο αυτό υπάρχουν όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για «διπλή» παραγωγή ενέργειας, αφενός προς τον ρου του Αχελώου αφετέρου προς την λεκάνη Πηνειού (περιοχή Μουζακίου, σύστημα άντλησης ταμίευσης), κή που εξασφαλίζει την «αποθήκευση» ηλεκτρικής ενέργειας με απόλυτα οικολογικό τρόπο, αλλά και την μείωση της χημειοβιομηχανικής εξάρτησης της χώρας.

Οι σύνθετες δράσεις που, εντελώς συνοπτικά, περιγράψαμε, απαιτούν υπέρβαση των αγκυλώσεων γύρω από τον Αχελώο και

οπαισιση σημαντικού υψους οικονομικών πόρων που διατίθενται (όπως πχ. πρόσφατα Ιανός/Καρδίτσα) στην αποκατάσταση των καταστροφών σε υποδομές και στις αποζημιώσεις πληγέντων.

Παραμένει λοιπόν ως κυρίαρχο θέμα για την Θεσσαλία η ΑΣΦΑΛΕΙΑ από τα φαινόμενα της έντονης λειψυδρίας, της ανομβρίας και της παρατεταμένης ΞΗΡΑΣΙΑΣ, φαινόμενα που, λόγω της κλιματικής αλλαγής, θα κάνουν όλο πιο συχνά και όλο πιο έντονα την εμφάνισή τους, χωρίς δυστυχώς να έχουμε εξασφαλίσει τα αναγκαία υδατικά αποθέματα. Επίσης κρίσιμες οικολογικές και οικονομικές επιπτώσεις επέρχονται από την «αφανή» οικολογική καταστροφή που συντελείται κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Ως γνωστόν στη Θεσσαλία καταναλώνονται ετησίως (υδατικό «ΑΕΠ») 1.100 έως 1.400 εκατομμύρια κυβικά μέτρα (εκ. κ. μ.) νερού, από τα οποία το 95% αφορά στην Γεωργία. Από τις ποσότητες αυτές, το 70% αφορά στα υπόγεια ύδατα που αντλούνται μέσω 33.000 (περίπου) γεωτρήσεων, νερά δηλαδή προερχόμενα κυρίως από μόνιμα (μη ανανεούμενα) υδατικά αποθέματα.

Το Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας (2014) τεκμηριώνει επιστημονικά και αναμφισβήτητα ότι το συσσωρευμένο επί δεκαετίες υδατικό έλλειμμα υπόγειων υδάτων, ανέρχεται στην εκπληκτι-

της χώρας.

Οι σύνθετες δράσεις που, εντελώς συνοπτικά, περιγράψαμε, απαιτούν υπέρβαση των αγκυλώσεων γύρω από τον Αχελώο και της επί χρόνια στασιμότητας γύρω από το υδατικό της Θεσσαλίας, αποφασιστική πολιτική βούληση, πολιτικό σχέδιο, διοικητικό συντονισμό στην κατεύθυνση μιας υγιούς και ορθολογικής διαχείρισης των υδάτων, θεσμικό εκσυγχρονισμό και βελτίωση της λειτουργίας του τομέα διαχείρισης υδάτων καθώς και την δημιουργία φορέα διαχείρισης με συμμετοχή των χρηστών (ύδρευση, άρδευση βιομηχανία κλπ.), όπως συμβαίνει σε πλήθος άλλων χωρών στην ΕΕ και τον κόσμο ολόκληρο.

Τότε και η οικονομία της Θεσσαλίας, απαλλαγμένη από τα «βαρίδια» του άλυτου υδατικού προβλήματος, θα μπορέσει να βρει τον αναπτυξιακό της βηματισμό, απελευθερώνοντας όλες τις δυνατότητες που διαθέτει.

** Γέμτος Φάνης, ομότιμος καθηγητής
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,*

** Μπαρμπούτης Τάσος, πολιτικός μηχανικός,
μέλος ΔΣ ΕΘΕΜ, πρ. γραμματέας ΤΕΕ/ΚΔ-Θ*